

POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)

SSA Ewa Stefańska

w sprawie z odwołania R.C.

od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W.

o ustalenie stopnia niepełnosprawności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 kwietnia 2017 r.,

zażalenia odwołującego się na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S.

z dnia 17 listopada 2016 r., sygn. akt IV Ua .../16,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. orzeczeniem z dnia 19 maja 2014 r. utrzymał w mocy orzeczenie Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. z dnia 4 marca 2014 r. zaliczające wnioskodawcę R.C. do lekkiego stopnia niepełnosprawności na stałe z powodu schorzeń oznaczonych symbolem „05-R”.

Odwołanie od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. wniósł wnioskodawca domagając się jego zmiany i ustalenia umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz zmiany ustalenia od kiedy datuje się jego niepełnosprawność, ponieważ jest ona wynikiem nieuleczalnej choroby Scheuermanna, powstałej przed 18 rokiem życia.

Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. wyrokiem z dnia 16 maja 2016 r. oddalił odwołanie.

Sąd Rejonowy na podstawie dowodu z opinii biegłych lekarzy sądowych neurologa, ortopedy, gastrologa, okulisty i laryngologa przyjął, że stan zdrowia wnioskodawcy powoduje u niego niepełnosprawność w stopniu lekkim na stałe z powodu schorzenia oznaczonego symbolem „05-R”. Wnioskodawca jest zdolny do podjęcia zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Może wykonywać lekkie prace fizyczne, a w codziennym funkcjonowaniu nie wymaga pomocy osób trzecich. Jego ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dają się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniósł wnioskodawca, zaskarżając go w całości. Wyrokowi zarzucono naruszenie art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1- 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2046 zm.) przez uznanie, że stan zdrowia wnioskodawcy powoduje niezaliczenie go do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności oraz naruszenie art. 233 k.p.c. i art. 217 k.p.c. przez oddalenie wniosku o przeprowadzenie dowodu z dodatkowej opinii biegłego lekarza sądowego laryngologa z uwagi na niezanegowanie opinii wcześniejszej, mimo iż sam wniosek o dopuszczenie dowodu z innej opinii biegłego sądowego stanowił zanegowanie tej opinii. Wnioskodawca domagał się zmiany zaskarżonego wyroku przez uznanie, że jest on osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym, ewentualnie uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Na etapie postępowania apelacyjnego wnioskodawca dołączył do akt sprawy orzeczenie lekarza orzecznika ZUS z dnia 12 sierpnia 2005 r. stwierdzające całkowitą niezdolność do pracy oraz opinię biegłych lekarzy sądowych z zakresu

neurologii i ortopedii – traumatologii z dnia 14 kwietnia 2015 r. wydaną w sprawie IV U .../14 o prawo do renty socjalnej.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w S. wyrokiem z dnia 17 listopada 2016 r. uchylił wyrok Sądu Rejonowego i poprzedzającą go decyzję Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. i przekazał sprawę Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. celem ponownego rozpoznania.

W ocenie Sądu Okręgowego, okolicznością decydującą o takim rozstrzygnięciu było niewzięcie pod uwagę przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 12 sierpnia 2005 r., przedłożonego przez wnioskodawcę do akt sprawy na etapie postępowania apelacyjnego. Orzeczenie uznaje wnioskodawcę za całkowicie niezdolnego do pracy do dnia 31 sierpnia 2008 r. oraz stwierdza, że całkowita niezdolność powstała przed dniem 21 maja 1990 r., tj. przed ukończeniem przez niego 18 roku życia. Nie znajduje się ono w aktach zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, a ma istotne znaczenie dla ustalenie stopnia niepełnosprawności. Mimo że pośrednio z opinii biegłych lekarzy sądowych z dnia 14 kwietnia 2015 r. wynikało, iż wnioskodawca pobierał rentę socjalną od 2005 r. do września 2013 r. to biegli nie uznali, aby był on wówczas całkowicie niezdolny do pracy. Sąd Okręgowy wskazał, że przepisy ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej uprawniają do kwalifikacji orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy na równi z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (art. 5 pkt 2, art. 5a, art. 62 tej ustawy). Wobec tego orzeczenie lekarza orzecznika stwierdzające całkowitą niezdolność do pracy jest wiążące dla zespołu orzekającego o niepełnosprawności i powinno zostać uwzględnione przy wydaniu orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Okoliczność, że orzeczenie stwierdzające całkowitą niezdolność do pracy nie było przedmiotem oceny Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. przemawiała za tym, by Zespół ten ponownie ocenił stopień niepełnosprawności wnioskodawcy.

Zażalenie na ten wyrok wniósł pełnomocnik z urzędu wnioskodawcy zaskarżając go w całości oraz wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu oraz

pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej sprawowanej z urzędu.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. przez uznanie, że nieprzeprowadzenie dowodu z orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 12 sierpnia 2005 r. wymaga skierowania postępowania do ponownego rozpoznania przez Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. w sytuacji, gdy uwzględnienie okoliczności zawartych w tym dokumencie możliwe było na etapie postępowania apelacyjnego, co czyni rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego niewłaściwym.

W uzasadnieniu zażalenia wskazano, że możliwość zakwalifikowania orzeczenia o niezdolności do pracy jako równoważnego określonemu stopniowi niepełnosprawności, nie ma większego znaczenia w rozpoznawanej sprawie, ponieważ dotyczy orzeczeń, które są ważne. Tymczasem ważność orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawcy upłynęła w dniu 31 sierpnia 2008 r. Zatem nie zachodzi sprzeczność z opinią biegłych lekarzy sądowych z dnia 14 kwietnia 2015 r. Stąd jedynym prawnie istotnym problemem w sprawie jest nieuwzględnienie w treści opinii biegłych powołanych przed Sądem Rejonowym oraz wcześniej przed Wojewódzkim Zespołem do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. wniosków wynikających z orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 12 sierpnia 2005 r. co do powstania niezdolności do pracy wnioskodawcy przed upływem 18 roku życia (a zatem inaczej niż ustalili biegli w postępowaniu sądowym - od 33 roku życia) oraz wpływu tej niezdolności i jej źródła na poprawę stanu zdrowia wnioskodawcy. Wszystkie te okoliczności możliwe są do weryfikacji na etapie postępowania odwoławczego między innymi za pomocą powołania dodatkowej opinii biegłych lekarzy sądowych, którzy odnieśliby się do tego orzeczenia i w oparciu o jego treść ostatecznie zakwalifikowali stan zdrowia wnioskodawcy. Uzupełnienie postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji, nawet w przeważającym zakresie, nie prowadzi do osądzenia sprawy w jednej instancji - odwoławczej, lecz do zrealizowania zasady apelacji *cum beneficio novorum*, która bez wątpienia nie narusza konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego. Możliwość przekazania sprawy organowi rentowemu w trybie art. 477^{14a} k.p.c., adresowanego do sądu odwoławczego, powinna być

bowiem ograniczona do sytuacji wyjątkowych, gdy oprócz przesłanek z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. wystąpiły takie wady decyzji organu rentowego, że nie było możliwe ich naprawienie w postępowaniu sądowym. Zdaniem skarżącego, zarówno rozstrzygnięcie uchylające wyrok sądu pierwszej instancji, jak i motywacja tego rozstrzygnięcia ewidentnie naruszają funkcję apelacji i samą konstrukcję postępowania apelacyjnego, które prowadzone przez sąd drugiej instancji pozostaje postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, zachowując charakter postępowania rozpoznawczego. Wobec tego, jeżeli Sąd Okręgowy stwierdził wadliwość postępowania przed zespołem orzekania do spraw o niepełnosprawności, powinien był w pierwszej kolejności uzupełnić postępowanie we własnym zakresie, ewentualnie przychylić się do wniosku ubezpieczonego o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie w pierwszej kolejności należy zauważyć, że zażalenie zostało wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który to przepis przewiduje możliwość wniesienia zażalenia do Sądu Najwyższego w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wypada też nadmienić, że zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy uchylił nie tylko wyrok Sądu Rejonowego, ale i poprzedzające go orzeczenie (nazwane w sentencji wyroku decyzją) Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W., wskazując jako podstawę prawną takiego rozstrzygnięcia art. 477^{14a} k.p.c. Zgodnie z tym przepisem sąd drugiej instancji uchylając wyrok i poprzedzającą go decyzję organu rentowego może sprawę przekazać do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu. Oznacza to, że sąd drugiej instancji na podstawie tego przepisu nie może uchylić wyroku sądu pierwszej instancji oraz orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności i przekazać sprawy do rozpoznania temu

zespołowi. Po pierwsze, stosownie do art. 476 § 4 k.p.c. przez organy rentowe rozumie się: jednostki organizacyjne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń (pkt 1), wojskowe organy emerytalne oraz organy emerytalne resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości, a także inne organy wojskowe i organy resortów spraw wewnętrznych i sprawiedliwości właściwe do wydawania decyzji w sprawach, o których mowa w § 2, a także Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (pkt 3). Stosownie do cytowanych powyżej przepisów organem rentowym nie jest zatem wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności, który jako jedna ze stron w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (obok organu rentowego) został wymieniony w art. 477¹¹ § 1 k.p.c. i jako druga instancja wydaje orzeczenia w przedmiocie ustalenia stopnia niepełnosprawności stosownie do przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Po drugie, ustawodawca wprowadzając ustawą z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 218) zmiany w zakresie części I tytułu VII działu III Kodeksu postępowania cywilnego, regulującego postępowanie odrębne w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, wskazał *expressis verbis*, które przepisy odnoszące się do decyzji organów rentowych mają również zastosowanie do orzeczeń wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności. Nie ma wśród nich art. 477^{14a} k.p.c., na który, jako podstawę rozstrzygnięcia, powołuje się Sąd Okręgowy. Możliwość uchylecia orzeczenia o niepełnosprawności i przekazania sprawy do rozpoznania wojewódzkiemu zespołowi do spraw orzekania o niepełnosprawności przewiduje wyłącznie art. 477¹⁴ § 6 k.p.c., zgodnie z którym w sprawie, w której wniesiono odwołanie od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności, sąd nie orzeka co do istoty sprawy na podstawie nowych okoliczności dotyczących niepełnosprawności, które powstały po dniu wniesienia odwołania od tego orzeczenia. W tym przypadku sąd uchyla orzeczenie, przekazuje sprawę do rozpoznania wojewódzkiemu zespołowi do spraw orzekania o niepełnosprawności i umarza postępowanie. Na gruncie art. 477¹⁴ § 4 k.p.c. odnoszącego się do decyzji organu rentowego Sąd Najwyższy

prezentuje pogląd, iż powyższa regulacja ma zastosowanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (por. wyrok z dnia 5 kwietnia 2007 r., I UK 316/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 199 czy postanowienie z dnia 18 listopada 2016 r., I UZ 43/16, LEX nr 2167625). Sąd drugiej instancji nie może sam tego przepisu stosować, a nie można tracić z pola widzenia, że skarżący przedłożył nowe dowody z dokumentów dopiero na etapie postępowania odwoławczego.

Niezależnie od rozważań dokonanych powyżej zauważyć trzeba, że przepis art. 477^{14a} k.p.c., do którego odwołał się Sąd Okręgowy, nie ma bytu samodzielnego i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia warunków z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., czyli zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z dnia 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289; z dnia 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13, LEX nr 1555391). Z tego względu kontroli wynikającej z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. podlega to, czy w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie rozpoznano istoty sprawy albo czy wydanie wyroku kończącego spór wymagałoby przeprowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), względnie czy nie doszło w tym postępowaniu do nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.).

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że „nierozpoznanie istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na poprzestaniu na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, na niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo na całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z dnia 28 października 1999 r., II CKN 521/98, LEX nr 50700; z dnia 28 listopada 2000 r., IV CKN 175/00, LEX nr 515416; z dnia 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00, LEX nr 567859; z dnia 6 grudnia 2001 r., I PKN 714/00, OSNP 2003 nr 22, poz. 544; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z glosą E. Rott-Pietrzyk; z dnia 12

września 2002 r., IV CKN 1298/00, LEX nr 80271; z dnia 2 października 2002 r., I PKN 482/01, LEX nr 577445; 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, LEX nr 151622; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; z dnia 17 kwietnia 2008 r., II PK 291/07, LEX nr 837059; z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, LEX nr 737251). W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) polega na nierozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji sprawy w zakresie objętym decyzją organu rentowego lub orzeczeniem wojewódzkiego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2007 r., III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 264), ponieważ zakres rozpoznania sprawy wyznacza treść zaskarżonej decyzji (orzeczenia). Mając na uwadze powyższe rozważania stwierdzić należy, iż Sąd Rejonowy rozpoznał tak rozumianą istotę sprawy bowiem ocenił prawidłowość zaskarżonego w tym postępowaniu orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w W., utrzymującego w mocy orzeczenie zaliczające skarżącego do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Natomiast co do przewidzianej w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c. drugiej przesłanki uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji, to wiąże się ona wyłącznie z potrzebą (wymaganiem) przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania nie powinny być interpretowane rozszerzająco. Nawet potrzeba znacznego uzupełnienia postępowania dowodowego nie może stanowić podstawy do wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego. Kierując się wykładnią językową jest pewne, że sąd drugiej instancji nabywa uprawnienia kasatoryjne wyłącznie wówczas, gdy w sprawie nie przeprowadzono postępowania dowodowego albo przeprowadzono dowody na okoliczności nieistotne w sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2016 r., II CZ 110/15, LEX nr 2009506; z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 112/14, LEX nr 1677146; z dnia 21 października 2014 r., III PZ 9/14, LEX nr 1532750; z dnia 5 listopada 2013 r., II PZ 28/13, OSNP 2014 nr 10, poz. 146 i powołane tam orzecznictwo). Dodatkowo podkreślenia wymaga, co prawidłowo podniesiono w uzasadnieniu zażalenia, że w obecnym stanie prawnym ze względu na przyjęty model apelacji pełnej, postępowanie przed sądem drugiej

instancji stanowi kontynuację postępowania pierwszoinstancyjnego. A zatem usunięcie wadliwości lub uzupełnienie postępowania dowodowego, nawet w znacznym zakresie, bez względu na ich znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia, powinno nastąpić w drugoinstancyjnym - a nie ponowionym pierwszoinstancyjnym postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, LEX nr 1422036 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55 z glosą G. Rząsy i A. Urbańskiego). Nie uzasadnia uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji niewzięcie przez ten sąd pod rozagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpatrzenia sprawy, bowiem wszystkie tego rodzaju braki powinny być w systemie apelacji pełnej usuwane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2016 r., III UZ 7/16, LEX nr 2096153).

Wobec powyższego prawidłowo zarzuca skarżący, że nie można zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Okręgowego jakoby okolicznością uzasadniającą uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji oraz orzeczenia o stopniu niepełnosprawności było przedłożenie przez niego w toku postępowania odwoławczego orzeczenia lekarza orzecznika ZUS, stwierdzającego całkowitą niezdolność do pracy oraz opinii biegłych lekarzy sądowych wydanych w sprawie IV U .../14 o prawo do renty socjalnej. Nie można nie zauważyć, że odwołujący się od orzeczenia o stopniu niepełnosprawności uzyskuje przeniesienie sprawy na drogę cywilnego postępowania sądowego, wyposażonego w środki umożliwiające wyjaśnienie okoliczności faktycznych (stanu faktycznego) i kwestii prawnomaterialnych (wykładni i zastosowania prawa). A zatem na sądowej drodze (dwuinstancyjnej), korzystając z przewidzianych w procedurze cywilnej środków, strony uzyskują możliwość pełnego (co do istoty) wyjaśnienia wszystkich spornych kwestii, tak w zakresie faktów, jak i prawa.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania zażaleniowego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.

kc